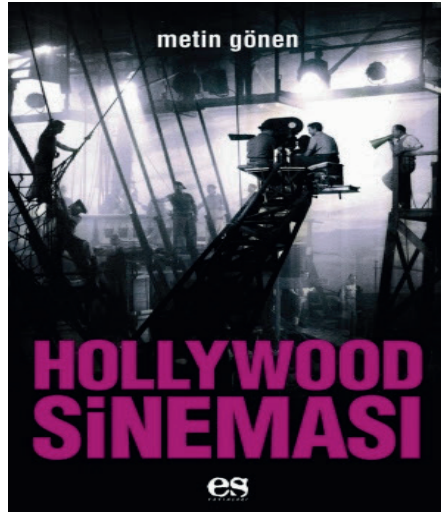

-Kitap İncelemeleri.Book Reviews-

Düşler Fabrikasına Kısa Bir Ziyaret: Hollywood Sineması

İnceleyen: Dilar Diken Yücel

Küresel bir sinema dili oluşturmuş olan ve bu dili birçok coğrafyada anlaşılır kılmayı başaran Hollywood'u tanımaya nereden başlamalı? Bu sorunun cevabını arayanların karşılaşması kuvvetle muhtemel olan ilk kitaplardan biri Metin Gönen'in 2007 yılında Es Yayınları tarafından yayınlanmış olan *Hollywood Sineması* adlı kitabıdır. Gönen (2007, s. 5) kitabıyla buluşan okurlarını Gilles Deleuze'den yapmış olduğu bir alıntıyla karşılamaktadır. Bu alıntıda Deleuze "Sinemanın organizasyonu öyledir ki, üzerine çöken denetim ne kadar büyük olursa olsun; yaratıcı (yönetmen), yine de geriye döndürülemez işlemek için, belli bir zamana sahiptir" demektedir. Bu alıntı geriye dönüşü mümkün kılmayan, denetimin ön planda olduğu kurumsal temsil tarzıyla işleyen Hollywood sinemasının çok yönlü ele alınacağı habercisi gibidir. Zira Gönen (2007, s. 11) için Hollywood, paradoksal bir sanat olan sinemanın ayrılmaz bir parçasıdır ve bu nedenle o da paradokslar içermektedir. Kitabın temel izleği de bu düşünceye dayanmaktadır. Gönen, bir yandan Hollywood'un kemikleşmiş özgün doğasını incelerken bir yandan da söz konusu doğada çatlaklar yaratan ayırksı imajların varlığını imler ve bu imajların peşine düşer. Gönen (2007, s. 12) için bu ayırksı imajların mimarları, John Ford, Fritz Lang, Raoul Walsh, Alfred Hitchcock, Howard Hawks ve Anthony Mann gibi yönetmenlerdir.

Dört ana bölümden oluşan kitabın giriş bölümünde yazar, California'nın küçük bir kasabası olan Hollywood'un tarihsel süreç içerisinde nasıl Amerikan film endüstrisinin cazibe merkezi haline geldiğini anlatmaktadır. Bu öyle bir cazibedir ki Blaise Cendrars (2009, s. 22), Hollywood'u "Sinemanın Kâbesi" olarak adlandırmaktadır. Gönen için bu cazibenin iki kaynağı vardır. İlki geniş araziye ihtiyaç duyulan film sanayinin kurulabilmesi için kasabada uygun ucuz arsaların olması ve sendikal örgütlenmeden yoksun olan kasabadaki ucuz iş gücü, diğeri ise kasabanın film yapımına elverişli iklimi ve doğasıdır. Özellikle 1913 yılında yapımçı ve yönetmen olan Cecile DeMille'nin Hollywood'a yerleşmesinin ardından çok sayıda

yönetmen, aktör ve kamera üreticileri film stüdyolarını bu kasabaya taşımıştır. Hollywood sineması sekansını başlatan isim ise David W. Griffith olmuştur. Söz konusu sekansı oluşturan öğeler, kitabın ilk üç bölümünün konusunu oluşturan tipleme, şeffaflık ve özdeşlemedir. Kitapta, *Hollywood'un sanatsal biçimlenme sekansı* olarak adlandırılan bu süreç 1910-1970 yılları aralığında incelenmiştir (2007, s. 15-20).

Hollywood ve Tipleme Operasyonları başlıklı birinci bölüme, tiplemenin Hollywood'un tüm dünyada kabul görmesini sağlayan temel estetik öğelerden olduğu fikri hâkimdir. Tipleme filmin hem anlatı yapısında hem de sinematografisinde tekrar ve standartlaşma anlamına gelmektedir. Tiplemde amaç, klasik anlatının birincil motivasyonlarından olan seyirciler üzerinde benzer etkiler yaratmaktır. Bu arzu Gönen'e (2007, s. 19) göre tıpkı Aristoteles'in *Poetika* adlı eserinde vurgulamış olduğu gibi neden/sonuç ilişkileri ile mantıksal düzleme dayalı bir evren kurma vasıtasıyla doyuma ulaşmaktadır. Öyle ki neden/sonuç aksını takip eden Hollywood bu sayede, gerçek yaşamdan daha da gerçek olarak algılanmaktadır. Gönen'in (2007, s. 26-27) de ifade ettiği gibi "Yaşam daha çok bir Godard filmi gibidir: Rastlantılarla, tekrarlarla, geriye dönüşlerle, ölü (sıkıcı) zamanlarla ve anlamsız-karşıt birlikteliklerle doludur". Oysa Hollywood sürekli ileriye doğru akan olay örgüsü ile mantıklı, anlamlı bir dramatik kompozisyon yaratmaktadır. Hollywood, tipleme operasyonlarının bir gereği olarak filmleri kendi aralarında farklı türler olarak kategorize etmiştir. Örneğin Western filmlerinin havası coşkun (epik) bir tondayken, fantastik filmlerin atmosferi kaygı uyandırıcıdır. Söz konusu tipleme, Hollywood'un aynı zamanda güçlü bir endüstriyel yapı olduğunu hatırlatması yönünden dikkat çekicidir. Zira söz konusu tiplendirmeler ekonomik olarak hem kazançlı hem de hızlı film üretimine katkıda bulunmaktadır. Bu noktada Gönen (2007, s. 37-39) resme farklı bir açıdan bakmayı tercih etmiş ve İkinci Dünya Savaşı sırasında yapılmış olan *The Ox-Bow Incident* (William Wellman, 1943) adlı film üzerinden düşüncesini örneklendirmiştir. Bir Western filmi olan *The Ox-Bow Incident*, Hollywood'un tiplendirme operasyonlarından sıyrılmayı başarmış, ayrık imajlar üretmiş olan bir filmidir. Filmde suçsuz yere asılan insanları kurtaracak bir kahraman yoktur, adalet Amerikan ideolojisinin bir gereği olarak tesis edilmemiştir. Amerikan rüyası imajını zedeleyen film, Hollywood'un kurumsal temsil tarzının esnetilebileceğinin de bir örneğidir.

Hollywood, Şeffaflık ve Gerçeklik İnancı başlıklı ikinci bölümde ise, Hollywood'un şeffaflık ilkesiyle beraber yaratmış olduğu gerçeklik illüzyonu üzerine bir tartışma yürütülmüştür. Şeffaflık, sinematografik müdahalelerin görünmezliği anlamına gelmektedir. Bu aşamada oyunculuk, filme çekme ve montaj gibi tüm biçimsel safhalar seyirciden ustalıkla gizlenmektedir. Bu kural ile amaçlanan, seyircinin beyaz perdeye yansıyan görüntüyü gerçek dünyaya açılan bir pencere olarak görmesini sağlamaktır. Bu noktada Gönen'in vermiş olduğu örnek dikkat çekicidir. *The Ghost and Mrs. Muir* (L. Mankiewicz, 1947) adlı filmde bir kaptanın hayaleti ile fani genç bir kadının aşkı konu edinilmiştir. Bu doğüstü olayda dahi seyircinin filmin finalinde iki aşığın kavuşmasını diliyor olması şaşırtıcı değildir. Hollywood bunu, tanrısal koruma altındaki gerçeklik illüzyonuna borçludur (Gönen, s. 43-45).

Hollywood Sineması ve Özdeşleşme başlıklı üçüncü bölümde Gönen, Hollywood sinema sekansını oluşturan üçüncü basamak olan özdeşleşme üzerine yoğunlaşmıştır. Godard'ın da ifade ettiği gibi, Hollywood, Hitchcock'un komutasında evreni ele geçirirken özdeşleşme sürecinden etkin bir şekilde faydalanmıştır. Seyirci bu süreçte ekranda gördüklerinden sanki kendisi yaşıyor muşçasına etkilenir. Aristoteles'in işaret ettiği katharsis (arınma) süreci de özdeşleşme aracılığıyla gerçekleşmektedir. Gönen bu bölümde özdeşleşme sürecini açıklarken Christian Metz'in sınıflandırmasından yararlanmıştır. Metz'e göre iki tür özdeşleşme vardır. Bunlardan ilki, temel sinematografik özdeşleşme/birincil özdeşleşme olarak adlandırılmaktadır. Burada süreç, seyircinin kameranın açısıyla, başka bir deyişle yönetmenin bakış açısıyla özdeşleşmesi şeklinde ilerlemektedir. İkincil özdeşleşmede ise seyircinin filmdeki karakterler ile duygusal ve dramatik olarak özdeşleşmesi söz konusudur (Gönen, s. 61-64). Bölüm dâhilinde Gönen, her iki özdeşleşme türünü vermiş olduğu film referansları

ile örnekleyerek tartışmış ve Hollywood'un yaratmış olduğu gerçeklik illüzyonu vasıtasıyla seyircinin Frankenstein (James Whale, 1931) adlı bir yaratıkla veyahut dev bir gorille (King Kong, Merian C. Cooper ve Ernest B. Schoedsack, 1933) bile özdeşleşebileceğini ifade etmiştir.

Sinema ve Politika adlı dördüncü bölümde ise Gönen, Hollywood'un kurmaca yapıtlarını Michel Foucault'un kavramsallaştırmış olduğu heterotopie kavramıyla birlikte değerlendirmiştir. Heterotopie ayrıkçı varoluşlara referans etmektedir. Bu noktada bir kurmaca yapıt, ampirik gerçeklikten değişik bir biçimde ve farklı bir yerde var olan kurgusal gerçeklikler barındırmaktadır. Bu durumu ise yukarıda bahsedilen *The Ghost and Mrs. Muir* adlı filmdeki hayalet kaptanının kurgusal gerçekliğiyle örneklemek mümkündür. Nitekim kaptan, sevdiği kadın olan Lucy'e "Bana güvenmiyor musun? Fakat ben gerçeğim. Ben buradayım çünkü benim burada olduğuma inanıyorsun. Bu inancı korudukça ben senin için hep gerçek olacağım" derken ayrıkçı var oluşunu hem Lucy'e hem de seyirciye kanıtlamak ister gibidir. Gönen bu noktada kurmaca bir sanat olan sinemanın politikasının dünyayı değiştirmek olmadığını, insanın kendi kendisiyle ve yaşadığı toplumla olan imgesel-kurgusal ilişkisini görünür kılmak ve öznel özgürleşmeye olanak sağlamak olduğunu vurgulamıştır. Sinemanın politikası bir estetik duyarlılık ile beraber sanatsal düşüncüyü yaratmaktır. Söz konusu sanatsal düşünce ise zihinleri öznel özgürleşmeye davet etmektedir. Deleuze'ün kitaba başlarken zihinlerimize çarpan ifadesinde olduğu gibi her türlü denetime rağmen böyle bir sinema mümkündür. Üstelik Hollywood gibi ticari parametreler üzerine kurulmuş olan bir sinemanın içinde de mümkündür. Nitekim Victor Hugo'nun da dediği gibi "Şeytanlar saldırırken, hayaletler direniyordu!" (Gönen, s. 99-107).

Gönen'in kaleme almış olduğu *Hollywood Sineması*, film endüstrisinin küresel liderine sabit bakış açısıyla yaklaşmadığından dikkat çekicidir. Gönen için Hollywood *aynılaştırma* ve *farklılık* kavramlarıyla birlikte düşünülmelidir. Bu bütünlüklü yaklaşımı sayesinde eser, okurlarını Hollywood sineması hakkında tefekkür etmeye davet etmektedir.

Kaynakça

- Cendrars, B. (2009). *Hollywood Sinemanın Kabesi* (Sevgi Tamgüç, çev.), İstanbul, Can Yayınları.
- Gönen, M. (2007). *Hollywood Sineması*. İstanbul, Es Yayınları.